

רמב"ן על התורה

Selected Pieces from the Ramban's Commentary on the Torah

מלוקט ע"פ קונטרס של הרה"ג ירחמיאל פרייד

פרק	פסוק	ענין
ט	ז	הפחד שצריך אדם לפחד מחטאיו תמיד
י	ב	ביאור חטאם של בני אהרן
ג	ג	כבוד ה' וכבוד מקדשו שמתרבים בעולם על ידי מיתת הצדיקים
יא	א	ביאור למה נצטוו פרשיות אלו לכהנים דוקא
יג	יג	טעם לאיסור שרץ ועוף (ע"ע פסוק ט' בענין דגים ד"ה וטעם)

גור אריה להמהר"ל

Selected Pieces from the Maharal's Gur Aryeh

מלוקט ע"פ קונטרס של הרה"ג יהושע דוד הרטמן

פרק	אות (ע"פ הוצאת ממכון ירושלים)	ענין
ט	א	"יום השמיני" הוא ר"ח ניסן, והביאור
	ה	בכפרת העגל, אהרן הביא עגל לחטאת, וישראל הביאו עגל לעולה, והטעם
	ו	הודעת כפרת מעשה העגל, לעומת כפרת העגל ללא הודעה
	ז	מתי אין חוששים ל"אין קטיגור נעשה סניגור"
	יג	ילפינן מעולת צבור שיש סמיכה בעולת יחיד, והטעם
	יט	משה נכנס ללמד לאהרן מעשה הקטורת
י	א, ב	החטא של בני אהרן
	ז	אבל אסור בתספורת, ומקורו
	כ	ההבדל בין דבור, שהוא לשון קשה, לאמריה, שהיא לשון רכה
	כא, כב	שאלת משה "שמא זרקתם דמה אוננים"
	כג	תיבת "הייטב" ה"א התמיה, ולא ה"א הידיעה, לעומת המדקדקים
יא	ג	משה הראה לישראל אלו בהמות מותרות ואלו אסורות, והטעם
	ג ד"ה והא	הדברים שמשה נתקשה בהם
	ז	כיצד ילפינן ק"ו לאסור בהמה טמאה, הרי "אין עונשין מן הדין"
	יב	משנה תורה לאסופי אתא, ולא מעט
	לח	"והאוכל מנבלתה" מכבס בגדיו משום נושא, וטעם שנאמר "האוכל"
	מו	ההבדלה הנצרכת בין האסור למותר

5 Parsha Highlights for Further Discussion

- Mei HaShiloach (vol. 2, p. 186) this parsha is 91 verses long which is numerically the names of הוי"ה and אדנות, to show that in this world God cannot be apprehended with just the name הוי"ה. That is only in the world to come (See Pesachim 50a).
- Pesukim 11:4-6 discuss the need for split hooves. Curiously, when the term for split hooves is mentioned it is mentioned in both past, present and future tense (הפריסה/יפריס/מפריס). R' Frand explains beautifully, that before declaring someone impure you have to know their whole story.
- The Rambam places the laws of Kosher, which appear in this week's parsha, in the book of Kedusha, showing that holiness is achieved by through self-control and discipline. A secular correlary to this concept, see Walter Mischel's The Marshmallow Test: Mastering Self Control.
- Kli Yakar 11:4 – explains that when the Torah lists a non-kosher animal it lists their kosher signs before the non-kosher signs – because the fact that it has some kosher features makes the impurity ever more insidious.
- Ohr HaChaim 11:7 – In the future, pigs will start chewing their cuds and will become permissible. Maybe that is why it is called a חזיר, since it will be חוזר בתשובה?

The Death of Ahron's Sons

This week's parsha recalls the death of Ahron's sons, Nadav and Avihu. Here we will examine different aspects of their death and the aftermath.

1. Why did Ahron's sons die?

- a. See pesukim 10:1-3 which describe the death of Ahron's Sons and Ahron's reaction. A plain reading of the pasuk indicates two contributing factors to their death: (1) ויקריבו לפני ה' אש זרה (2) אשר לא צוה אתם.
- b. The sin is referenced later on in the Torah as well. See Vayikra 16:1, Bamidbar 3:4 and Bamidbar 26:61.
  - i. The Baal HaTurim understands the Torah's phrase "אשר לא צוה אתם" to mean that Nadav and Avihu did not just lack any prior instruction regarding bringing the ketores, but rather God had explicitly told them not to bring this offering.
  - ii. The Medrash Rabbah Vayikra 20:6-10 lists several reasons why they died. Each reason is derived from the different nuances in the Torah on how the incident is described. Including:
    1. They entered לפני ולפנים (Cited by Ibn Ezra. See Ramban who disagrees with this approach).
    2. Brought an offering without being commanded (See Ramban)
    3. They paskened Halacha in front of Moshe (See Eiruvim 63a)
    4. They drank wine before entering
    5. They didn't get married because they thought they were better than all of the girls (See Daas Zkeirim M'Baalei Tosafos 10:2)
- c. Nachshoni considers that the central issue in the death of Ahron's sons is encapsulated by the words of the Sifra 1:32, which describe the intent of Nadav and Avihu as follows "ועמדו להוסיף אהבה על אהבה." Meaning, Nadav and Avihu sought a relationship with Judaism that was characterized entirely by love, without the rigidity and responsibility of דין. See also, Ohr HaChaim the beginning of parshas Achrei Mos who discusses the role of overwhelming love in the death of Ahron's sons.

2. Ahron's reaction

- a. The pasuk has the following description of Ahron's reactions to his son's death (10:3): וידם אהרן. The word וידם is normally translated as silence, but it denotes something much more active than passive silence for which the word ושתק is normally used. See Ksav V'Kabbalah on this verse.
  - i. See Avos 3:2 where the term וידם used in Eicha (3:28) is not even used to describe silence at all, but rather is the term used to describe someone who studies Torah by themselves. See comments of Rambam on Pirkei Avos there, as well as the verse in Psalms 37:7 והתחולל לו דום לה' and the comments of R. Shmshon R. Hirsch on Psalms there). Clearly, the term relates more to introspection rather than a lack of speech.

3. The death of the righteous

- a. Rashi (10:3) explains that Ahron deduced from his son's death that they were holier than him since he knew God would sanctify his Temple with the lives of those most close to Him.
  - i. See Talmud Brachos 5a which discusses that those that God loves endure suffering
    1. Sefer Halkkarim (4:13) discusses at length the different type of suffering of tzadikim
    2. Ramban (Shaar HaGemul. 3) also discusses the joy that tsaddikim feel when they are challenged, knowing that their reward is being preserved for the world to come.
- b. Yalkut Shemoni (760) explains that usually, for people of flesh and blood, the less you know them the more you are in awe of them. With God, however, the opposite is true. The closer you are to God, the more you are in awe.

WHY DID AHRON'S SONS DIE?

ויקרא פרק י

א וַיִּקְחוּ בְנֵי-אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶמְתּוֹ, וַיָּתְנוּ בָהֶן אֵשׁ, וַיִּשְׂמוּ עָלֶיהָ, קִטְרֶת; וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה, אֵשׁ זָרָה--אֲשֶׁר
לֹא צִוָּה, אֹתָם. ב וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה, וַתֹּאכַל אוֹתָם; וַיָּמָתוּ, לִפְנֵי יְהוָה. ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן, הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה
לְאֹמֶר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ, וְעַל-פְּנֵי כָל-הָעָם, אֶפְבֹּד; וַיִּדַם, אַהֲרֹן.

ויקרא פרק טז

א וַיְדַבֵּר יְהוָה, אֶל-מֹשֶׁה, אַחֲרֵי מוֹת, שְׁנֵי בְנֵי אַהֲרֹן--בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי-יְהוָה, וַיָּמָתוּ.

במדבר פרק ג

ד וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהִקְרָבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה, בְּמִדְבַר סִינַי, וּבָנִים, לֹא-הָיוּ לָהֶם; וַיִּכְהֶן אֶלְעָזָר וְאַיִתָּמָר,
עַל-פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם.

במדבר פרק כו

סא וַיָּמָת נָדָב, וַאֲבִיהוּא, בְּהִקְרִיבָם אֵשׁ-זָרָה, לִפְנֵי יְהוָה.

בעל הטורים ויקרא פרק י פסוק א

אין לומר לא צוה להביא אש זרה וגם לא צוה שלא להביאו, אלא פירושו אשר צווי של "לא" צוה אותם.

ויקרא רבה פרשת אחרי-מות פרשה כ

ו ר' ברכיה פתח (משלי יז) גם ענוש לצדיק לא טוב אמר הקב"ה אע"פ שענשתי את אהרן ולקחתי שני בניו ממנו לא
טוב אלא (שם /משלי י"ז/) להכות נדיבים על יושר הה"ד אחרי מות, תני ר' אליעזר לא מתו בניו של אהרן אלא ע"י
שהורו הלכה בפני משה רבן, ומעשה בתלמיד אחד שהורה לפני רבו ר' אליעזר אמר לאימא שלום אי לאשתו של זה
אינו מוציא שבתו לא באת שבתו עד שמת נכנסו חכמים אצלו א"ל נביא אתה אמר להם (עמוס ז) לא נביא אנכי ולא בן
נביא אלא כך מקובלני כל המורה הלכה לפני רבו חייב מיתה .

ז תני ר' אלעזר אסור לתלמיד להורות לפני רבו עד שיהיה רחוק לו י"ב מיל כמחנה ישראל הה"ד (במדבר לג) ויחנו על
הירדן וכמה הם י"ב מיל, ר' תנחום ב"ר ירמיה הוה בחפר הוה שיילין ביה והוה מורה אמרו לו לא כן אלפין בי מדרשא

אסור לתלמיד להורות לפני רבו עד י"ב מיל והא רבי מני רבך יתיב בצפורי, אמר להון יתי עלי אין ידעית מן ההיא ענתה לא אורי .

ח בר קפרא בשם ר' ירמיה בן אלעזר אמר בשביל ד' דברים מתו בניו של אהרן על הקריבה ועל הקרבה על אש זרה ועל שלא נטלו עצה זה מזה, על הקריבה שנכנסו לפני ולפנים ועל ההקרבה שהקריבו קרבן שלא נצטוו על אש זרה אש מבית כירים הכניסו ועל שלא נטלו עצה זה מזה שנאמר (שם/במדבר/ י) איש מחתתו איש מעצמו עשו שלא נטלו עצה זה מזה, א"ר ירמיה בן אלעזר בד' מקומות מזכיר מיתתן של בני אהרן ובכולן מזכיר סורחנן כל כך למה להודיעך שלא היה בידם אלא עון זה בלבד א"ר אלעזר המודעי בא וראה כמה מיתתן של בני אהרן יקרה לפני הקב"ה שכל מקום שמזכיר מיתתן מזכיר סורחנןם כל כך למה להודיעך שלא יהא פתחון פה לבאי עולם לומר מעשים מקולקלים היו בידם בסתר שעל ידי כן מתו .

ט ר' מני דשאב ורבי יהושע דסכנין ור' יוחנן בשם ר' לוי אמרו בשביל ד' דברים מתו בני אהרן ובכולן כתיב בהם מיתה על שהיו שתויי יין וכתוב בו מיתה שנאמר (ויקרא י) יין ושכר אל תשת ועל ידי שהיו מחוסרי בגדים וכתוב בו מיתה שנאמר (שמות כח) והיו על אהרן ועל בניו ומה היו חסרין מעיל שכתוב בו מיתה שנאמר (שם/שמות כ"ח/) והיה על אהרן לשרת וע"י שנכנסו בלא רחיצת ידיים ורגלים שנאמר (שם/שמות/ ל) ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו וכתוב בבאם אל אהל מועד ירחצו מים וע"י שלא היו להם בנים וכתוב בו מיתה הה"ד (במדבר ג) וימת נדב ואביהוא אבא חננין אומר ע"י שלא היה להם נשים דכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו .

י ר' לוי אמר שחצים היו הרבה נשים היו יושבות עגונות ממתנות להם מה היו אומרים אחי אבינו מלך אחי אמנו נשיא אבינו כהן גדול ואנו שני סגני כהונה אי זו אשה הוגנת לנו, ר' מנחמא בשם ר' יהושע בן נחמיה אמר (תהלים עח) בחוריו אכלה אש למה בחוריו אכלה אש משום בתולותיו לא הוללו ועוד מן הדא (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה' מלמד שהיו משה ואהרן הולכין תחלה ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן ואומרים מתי ב' זקנים הללו מתים ואנו נוהגין שררה על הציבור ר' יודן בשם ר' איבו אמר בפיהם אמרו זה לזה ר' פנחס אמר בלבם הרהרו א"ר ברכיה אמר להם הקב"ה (משלי כז) אל תתהלל ביום מחר הרבה סייחין מתו ונעשו עורותיהן שטוחין על גבי אמותיהן, ועוד מן הדא (שמות כד) ואל אצילי בני ישראל א"ר פנחס מכאן שהיו ראויין להשלחת יד דא"ר יהושע וכי קילורין עלת עמהן מסיני דאת אמר ויחזו את האלהים אלא מלמד שזנו עיניהם מן השכינה ויחזו את האלהים כאדם שמביט בחבירו מתוך מאכל ומשתה רי"א אכילה ודאי כד"א (משלי טז) באור פני מלך חיים א"ר תנחומא מלמד שפרעו את ראשיהן וגיסו לבם וזנו עיניהם מן השכינה רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר משה לא זן עיניו מן השכינה ונהנה מן השכינה לא זן עיניו מן השכינה שנאמר (שמות ג) ויסתר משה פניו ונהנה מן השכינה מנין שנאמר (שם/שמות/ לד) ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בשכר ויסתר זכה (שם/שמות/ לג) ודבר ה' אל משה פנים אל פנים בשכר כי ירא זכה וייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה (במדבר יב) ותמונת ה' יביט, נדב ואביהוא זנו עיניהם מן השכינה ולא נהנו ממנה מן הדא (שם/במדבר/ ג) וימת נדב ואביהוא לפני ה' וכי לפני ה' מתו אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה בשעה שבניהם של צדיקים מתים בחייהם, ר' יודן דיפו בעא מיניה ר' פנחס ב"ר חמא בשם רבי סימון הכא את אמר (ויקרא י) (ובמדבר ג) לפני ה' לפני ה' שני פעמים ולהלן הוא אומר על פני אהרן אביהם פעם אחת אלא מלמד שהיה קשה לפני הקב"ה כפליים מאביהן, במדבר סיני אמר רבי מאיר וכי במדבר סיני מתו אלא מלמד שמהר סיני נטלו איפופסין שלהם למיתה משל למלך שהיה משיא בתו ונמצא בשושבינה דבר של שמצה אמר המלך אם הורגו אני עכשיו אני מעררב שמחת בתי אלא למחר שמחתי באה והוא טב בשמחתי ולא בשמחת בתי כך אמר הקב"ה אם אני הורגן עכשיו הריני מעררב שמחת בתי למחר שמחתי באה, בתי זו התורה הה"ד (שיר/השירים/ ג) ביום חתונתו וביום שמחת לבו, ביום חתונתו זה הר סיני, וביום שמחת לבו זה אהל מועד.

רמב"ן ויקרא פרק י

ורבי אברהם גם כן אמר, הוא אשר דבר ה' לאמר, כבר אמר לי השם שיראה קדושתו בקרובים אליו, כטעם רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה (עמוס ג ב). וכאשר אראה במ קדושתו זו אז אהיה נכבד על פני כל העם וייראו ממני. ואם כן, הוא דבור לא נכתב, כי השם הודיעו דרכיו שכך המדה הזאת לפניו:

ולדעתי בדרך הפשט אין צורך לכל זה, כי דבר השם, גזרותיו ומחשבותיו וענין דרכיו, והדבור יאמר בכל אלה, דברתי אני עם לבי (קהלת א טז), חשבתי מחשבה זו. וזה הדבר אשר מל יהושע (יהושע ה ד), זה הענין, על דבר הכסף (בראשית מג יח). וכן ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דבר ה' (שם כד נא), גזר, וכמוהו באבירם בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון (מ"א טז לד):

תלמוד בבלי מסכת עירובין דף סג עמוד א

אמר רבא: בפניו - אסור, וחייב מיתה, שלא בפניו - אסור, ואין חייב מיתה. ושלא בפניו לא? והא תניא, רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן. מאי דרוש - בונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח, אמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים - מצוה להביא מן ההדיוט. ותלמיד אחד היה לו לרבי אליעזר שהורה הלכה בפניו. אמר רבי אליעזר לאימא שלום אשתו: תמיה אני אם יוציא זה שנתו. ולא הוציא שנתו. אמרה לו: נביא אתה? אמר לה: לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני: כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: אותו תלמיד יהודה בן גוריא שמו, והיה רחוק ממנו שלש פרסאות. - בפניו הוה. - והא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר! - וליטעמיך שמו ושם אביו למה? אלא: שלא תאמר משל היה.

ספרא שמיני-מכילתא דמילואים אות לב

ויקחו שני בני אהרן אף הם בשמחתם כיון שראו אש חדשה עמדו להוסיף אהבה על אהבה ויקחו אין קיחה אלא שמחה נדב ואביהוא מה תלמוד לומר בני אהרן שלא חלקו כבוד לאהרן נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה איש מחתנו איש מעצמו יצאו ולא נטלו עצה זה מזה ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם רבי ישמעאל אומר יכול אש זרה ממש תלמוד לומר אשר לא צוה אותם הכניסוה בלא עצה רבי עקיבא אומר לא הכניסוה אלא מן הכיריים שנאמר ויקריבו לפני ה' אש זרה אם כן למה נאמר אשר לא צוה אותם שלא נמלכו במשה רבן רבי אליעזר אומר לא נתחייבו אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה:

אור החיים ויקרא פרק טז פסוק א

וידבר ה' וגו'. צריך לדעת מה נאמר לו כדיבור זה. ב' לאיזה ענין ישמענו הכתוב היות דיבור זה אחרי מות, מה לי אחר מה לי קודם. ג' למה הוצרך לומר בקרבכם וגו', אם להודיע שמתו בשביל שנתקרו לפני ה', הלא כבר הודיע הדבר במקומו (לעיל י יא) ויקריבו אש זרה וגו', ושם הוא יותר מפורש הדבר ומה שכתוב כאן בקרבכם, שאין ידוע מה הוא העון שעשו בקריבה זו שעליה מתו. ד' אומרו וימותו מיותרת אחר שהתחיל לומר אחרי מות בקרבכם וגו'. ה' אומרו וימותו בתוספת וא"ו:

ונראה שכוונת הכתוב הוא שבא הקב"ה להזהיר את משה שלא יחשוב בדעתו כי לצד שהוא יותר קרוב למלכות שמים ובכל ביתו של המקום נאמן הוא ויכול ליכנס אל הקודש פנימה, והגם שיצו ה' על אהרן לא יתחייב הדבר שגם משה בכלל, כי גדול משה דכתיב (במדבר יב) אם יהיה נביאכם ה' וגו' לא כן עבדי משה, אשר על כן דבר ה' אל משה, והוא אומרו וידבר ה' אל משה פירוש אליו בא המצוה, ואמר לו סמוך למיתת ב' בני אהרן דיבור זה בקרבכם לפני ה' וימותו, פירוש הגם היותם בני אהרן ובתוספת מרובה היותם קרובים לפני ה' כמו שדרשו ז"ל (ויק"ר ה"ב) בפסוק בקרובי אקדש אף על פי כן לא חמל עליהם וימותו, הא למדת שלא יועיל היות האדם כל כך קרוב לה' כדי שיפרוץ גדר ליכנס לקודש פנימה:

עוד נראה לומר שנתכוון באומרו בקרבכם על זה הדרך בהיותם יותר קרובים לה' מכל, הא למדת שאין קרובים מהם, שאם היה משה קרוב מהם היה הדבר נעשה בו כמו שאמר לו ה' (לעיל ג') בקרובי אקדש. ואולי כי כאן ביאר הקב"ה דבריו אל משה, ועל פי הדברים האלה אמר משה לאהרן הוא אשר דבר ה' וגו', כי דיבור זה נאמר לו סמוך לקריבתם ומיתתם. והגם שכבר כתוב בתורה מיתת ב' בני אהרן, אין מוקדם ומאוחר בתורה. ובתורת כהנים אמרו בסלקא דעתין

דתיבת אחיך בא למעט משה שאינו באזהרה ומותר לבא בכל עת, והעלו באמיתות הדרשא שתיבת אחיך באה לרבות הבנים שהם באזהרת ע"כ. וכפי זה לא נתמעט משה מאזהרה, ומעתה אין אני יודע מה דינו של משה אם הוא באזהרה או לא. והרב בעל קרבן אהרן כתב שפשיטא כי מי הכניסו עד שיצטרך להזהירו. ולפי מה שכתבתי הנה באה אזהרתו ביחוד בפסוק ראשון. ודברי בעל קרבן אהרן שאמר מי הכניסו אינם נראים. וכונת התנא היא שלא בא הכתוב למעט משה מהאזהרה, ואין לנו מקרא לא למעט ולא לרבות, ובחר התנא לדרוש ביתור תיבת אחיך לרבות הבנים מלדרוש בה למעט משה. וכל זה לסברת האומר (ב"ר מ"ד ה') אחרי סמוך אחר מופלג, וכמו שהעתקתי מחלוקתם במקומות אחרים. אבל לסברת האומר אחרי מופלג אחר סמוך יתבאר הכתוב על זה הדרך שבא להודיעו שמיתתם היתה על קרבנתם לפנים בקודש, והגם שהתורה אמרה אש זרה, מודיעו ה' כי טעם מיתתם היתה על קרבנתם לפנים הגם שלא היתה אש זרה, ואומר וימותו, נתכוין להודיעו שלא יחשוב כי יצתה מחשבתם לפועל שנכנסו לפנים אלא שנדחפו ומתו, והכוונה בהודעה זו לשלול לכל יחשוב אדם לפרוץ ולהתקרב הגם שימות, וזה ימצא בהיות לאדם בחינת החשק לא יחוש על עצמו ויתן נפשו, ודבר זה ימצא בבחינת החושק שיתן נפשו על הדבר הגם שידע שימות, לזה אמר לו וימותו פירוש וכבר מתו ולא השיגו מחשבתם להתקרב והבן זה:

ועל פי הדברים האלה נוכל לומר כי לא הוכשר אהרן להיות ראוי לבא אל בית חצר המלך פנימה אלא באמצעות מזבח כפרה של הבנים בניו ונמחה רושם חטא העגל, אבל זולת זה לא הוכשר אהרן למעלה עצומה לעמוד במקום מופלא ובוה יתישב הכתוב על נכון, וידבר ה', ומודיע הכתוב כי הדיבור הנאמר בענין בזאת יבא אהרן אל הקודש לא נכשר אהרן למעלה זו אלא אחרי מות שני בני אהרן ונמחה חטאו ודקדק לומר בני אהרן. כאן רומז כפרת עון אביהם שבזה הושלם להיות ראוי להאמור בענין כמו שפירשתי. ובוה נתן הכתוב טעם למה לא צוה ה' את הדבר הזה עד הנה, כי מקודם לא היה מוכשר אהרן לזה, ואחר שנחת הכתוב להודיע סיבת מיתתם שהוא לצד היותם בני אהרן לכפרת עון אביהם הודיע כי לא זאת היא סיבתם מתחלה ועד סוף למיתתם, אלא זאת היתה סיבה ראשונה שהיא גרמה שלא נשמרו רגליהם כנזכר ושגגו בקריבה או בהקרבה למאן דאמר, והוא אומר בקרבנתם לפני ה' לומר כי מה גרם להם היותם בני אהרן שיש בידו עון מעשה העגל הוא קרבנתם, ובהצטרפות מכשול זה מתו. ולצד שכפי האמת ב' סיבות הללו לא הספיקו למיתתם, רבתי הוא אשר דבר ה' (לעיל י ג) בקרובי אקדש, שמתו להתקדש הבית בשבילם, כאשר אבאר טעם הוצרך לטעם זה ולא הספיקו ב' הטעמים, לזה אמר וימותו בתוספת וא"ו לרמוז ענין צורך מיתתם להתקדש הבית לירא את ה' המקודש לירא מהמקדש כל הקרב לבל ימות גם הוא ולזה סמך דיבור אזהרת אהרן ואל יבא וגו' אל הקודש. נמצאת אומר ג' דברים גרמו מיתתם, עון העגל, וההקרבה, וקידוש הבית, ושלישתם הודיע ה' במאמר ראשון שאמר אחרי מות שני בני אהרן זה כנגד חטא אהרן, בקרבנתם כמשמעו, וימותו בשביל לקדש הבית לבל יבא וגו' אל הקודש קטן וגדול, וכל ג' הטעמים צריכין, עון העגל שזולתו לצד שהיו צדיקים גמורים היה הדין מחייב שיהיו נשמרים לבל יכשלו בקריבה וזה סימן למכשול ועון הקריבה גם כן שזולתה לא יומתו על עון אביהם כי גדולים היו, וסיבת קידוש הבית שזולת זה לא היה ה' מערכב שמחתו ביום שמחת לבו, ויתחייב הדבר לשמירת רגליהם לבל יכשלו, או לא היה ה' ממתים באותו יום והיה ממתין להם עד יום אחר, אלא לצד שרצה ה' לקדש הבית בו ביום עשה כן. וטעם זה לבד לא יספיק למיתתם, שיתקדש הבית בזולתם:

AHRON'S REACTION

הכתב והקבלה ויקרא פרק י פסוק ג

וידם אהרן. הרמב"ן אמר מתחלה היה בוכה ואחר כך שתק, ואין זה נראה דאילו כן היה ראוי לומר וישתוק אהרן כי ההוראה הפרטית של לשון שתיקה היא ע"צ ההפסקה, אם הפסק מדבור או שביתה ומנוחה מתנועה הקודמת, כמו וישמחו כי ישתוקו (תהלים ק"ז) דהיינו כשינוחו מתנועתם שגרם להם סער הים וגליו, וכן וישתק הים מעלינו (יונה א'), אמנם לשון דמם הונח בפרטות לרש"פ על השתיקה הרצונית שמוסכם ברצונו לשתוק, והוא לשון השואה (מן שוית דממתי נפשי, דמיתי לקאת מדבר) דהיינו שהוא מושה ברצונו ואין בו ערעור פנימי המציק לשידבר, כ"א הסכמה

גמורה והשוואת הרצון להיות שוקט ושותק ואינו מתפעל כלל אל הדבור, מזה אמר דם לה' והתחולל לו, טוב ויחיל ודומם ענינם לשון סלוק המית הנפש וקבול הדבר בפשיטות נמרץ בלי ערעור ופקפוק, וכן לך דומיה תהלה פי' דומיה של אדם בעת שמקבל דינך נחשב לך כאילו הוא מהלל אותך, ומזה אמר כאן וידם אהרן מגיד שבחו של אהרן שהיה שותק ברצון גמור שוה בדעתו בלי שום ערעור על המקרה שאירע לו.

משנה אבות פרק ג משנה ב

רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו [*] רבי חנינא בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהן דברי תורה הרי זה מושב לצים שנאמר (תהלים א') ובמושב לצים לא ישב אבל שנים שיושבין ויש ביניהם דברי תורה שכינה ביניהם שנאמר (מלאכי ג') אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו אין לי אלא שנים מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר שנאמר (איכה ג') ישב בדד וידום כי נטל עליו:

רמב"ם פירוש המשניות

ופרוש וידום - הדיבור החשאי, מאומרו: +מלכים א' יט יב+ "דממה דקה", ומזה פרוש התרגום: "וידום אהרן וויקרא י ג+ - ושבח אהרן". וראייתו שהוא כמי שנטל כל התורה, מאומרו: "נטל עליו", כאילו נתינת התורה כולה לו לבדו היא.

תהילים פרק לז פסוק ז

דום ליקנך והתחולל לו אל-תתחר במצליח דרכו באיש עשה מזמות:

THE DEATH OF THE RIGHTEOUS

רש"י ויקרא פרק י פסוק ג

הוא אשר דבר וגו' - היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (שמות כט מג). אל תקרי בכבודי אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א

אמר רבא ואיתימא רב חסדא: אם רואה אדם שיסורין באין עליו - יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'; פשפש ולא מצא - יתלה בבטול תורה, שנאמר: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא - בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר: כי את אשר יאהב ה' יוכיח. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא: כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו - מדכאו ביסורין, שנאמר: וה' חפץ דכאו החלי; יכול אפילו לא קבלם מאהבה - תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת - אף יסורין לדעת. ואם קבלם מה שכרו - יראה זרע יאריך ימים; ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר: וחפץ ה' בידו יצלה.

בהסרת תלונת צדיק ורע לו.

ונאמר שפעמים רבים יודעין בני אדם שעונותיהם גורמין יסוריהן, ועם כל זה צועקים וקוראין תגר על משפטי השם. וזה דומה אל מי שכהו עיניו מרוב המשגל, או אל החולה שיודע שרוע הנהגתו הביאו לידי חליו, ועם כל זה מצטער וקורא תגר על חליו, ועל כיוצא בזה אמר שלמה אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יזעף לבו (משלי י"ט ג'), כמו אחי יוסף שאמרו מה זאת עשה אלהים לנו (בראשית מ"ב כ"ח), עם היותם אומרים אבל אשמים אנחנו וגו' (בראשית מ"ב כ"א), ואין צורך לדבר בכיוצא באלו.

וכן פעמים הרבה יחטא האדם, ולפי שהשם יתברך רב חסד מאריך אל החוטא אולי ישוב בתשובה, עד שישכח החוטא את חטאו, וכשמביא הקדוש ברוך הוא עליו יסורין על החטא שקדם, להעיר אותו שישכח אל השם, קורא תגר לפי ששכח עונותיו וחושב שכמו שהוא אינו נזכר מהם כך השם יתברך שכח אותם, וצועק ואומר שעל חנם באו עליו אלו היסורין, ובני אדם שאינן יודעין או אין זוכרין חטאותם שקדמו יחשבו על השם תועה, וזה דומה למי שהלוח לחברו אלף זוז, והמלוה נתחסד עם הלוח והאריך לו זמן הפרעון, וכל כך ארך הזמן עד ששכח הלוח את חובו, וכשבא המלוה לתבוע חובו מן הלוח הוא מכחש בו ומתרעם ממנו ואומר שהוא נוגש אותו על חנם, והאנשים שאינן יודעין החוב מנצלין את הלוח ואומרים אלו היה אמת שהיה חייב לו למה לא תבעו עד עכשיו, והלוח אחר שנזכר מן החוב מתרעם למה אין המלוה מאריך לו כמו שהאריך עד עכשיו, וכל אלו דברי הבאי, שאם כן אין הקדוש ברוך הוא גובה חובו לעולם.

ועל כיוצא בזה אמרו כל האומר הקדוש ברוך הוא ותרן הוא יתותרן מעוהי אלא מאריך אפיה וגבי דיליה, ועל כיוצא בזה אמר הנביא הנה כתובה לפני לא אחשה כי אם שלמתי וגו', כלומר לא תחשבו שבעבור ששכחתם אתם עונותיכם שכחתם אני, שאינו כן, שהנם כתובים לפני ולא אחשה לשלם העונות אל חיק החוטאים, ואין לנו עסק באלו השוכחים עצמן, ולא בראשונים הפושעים בעצמן וקוראים תגר בסבת הפתיות והאולת, אומר אליפז כי לאויל יהרג כעש וגו'!

וכן רבים מעמי הארץ קוראים תגר ומדברים על ה' תועה וצועקים על משפטי השם בלי שכל והבנה, ועם היות שימצא להם ההכרח במחיתם, ויותר מזה הם מתרעמים על שלא יהיה להם כסף וזהב לרוב, כדי שיוכלו למלא בטנם ולהשתכר ביין חמר מלא מסך, ולמה לא יהיה להם כח חזק ובריא אולם, כדי שיאכלו וישתו ויבעלו בעילות הרבה ולא יכאב להם ראשם, ויתענגו בתענוגי החזיר והחמור, ויזעקו למה יהיה לפלוני כסף וזהב יותר ממנו.

וכבר הרבה הרב המורה להשיב על אלו בפרק י"ב מן החלק השלישי, והוא מבואר שתרעומת אלו המינים אין לו מקום כלל, שהתשובה עליהם דרך כלל הוא להכחיש הנושא או הנשוא, וזה שמי שיחשבוהו צדיק אינו צדיק, שמי שהוא פתי וסכל ושוכח עצמו או זולל וסובא ודעתו קצרה שלא ישביעהו הון, אין ראוי שיקרא צדיק, כי לא אשר יראה האדם שהאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב, וכן אפשר להכחיש הנשוא, שמה שיחשבוהו רע אינו רע, שפעמים יבא לאדם רע מועט להציל אותו מרע מרובה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל על פסוק אודך ה' וגו' אשר זכרנו למעלה, וזהו גם כן כמאמר אליהוא יחליץ עני בעניו, ונמצא פעמים הרבה אדם שיקרא תגר על רע מועט שהוא סבה לטוב מרובה, ועל כיוצא בזה אמר הנביא ואני יסרתי חזקתי זרועותם ואלי יחשבו רע (הושע ז' ט"ז), והכלל בזה שבכל אלו וכיוצא בהם אפשר להכחיש הנשוא או הנושא.

אבל גם אם נניח הצדיק שיהיה כן באמת והרע שיהיה רע באמת, כבר יקרו אל הצדיק רעות לארבע סבות דומות לארבע הסבות שזכרנו ברשע וטוב לו.

האחד מצד הטבע הכולל, כמו טבע ההויה וההפסד, כאלו תאמר גשם שוטף צדיק עם רשע כשלא יהיה הצדיק באופן ראוי שיושגח עליו להצילו מרעתו, או מצד הטבע הכולל בהוראת המערכת, כשלא יהיה הצדיק באופן מהשלמות לנצח הוראת המערכת, או שיהיה חלוש המזג ויחלה תמיד, או שיהיה מאומה שפלה או ממדינה נגזר עליה גזרה מה ויגיעו רעות אל הצדיק באמצעותה, לפי שהגזרות הכוללות הנגזרות על האומה יחולו על הפרטים לא מצד עצמן אלא מצד היותן חלקי האומה ההיא, ולזה יחולו עליהם הרעות בין שיהיו ראויים אליהן או בלתי ראויים, כמו שגלו דניאל וחבריו

בגלות המלך יהויכין וירמיה בגלות צדקיה מצד הגזרה שנגזרה על ירושלים או על האומה, אף על פי שמצד עצמן לא היו ראויין לגלות.

ופעמים גם כן יחולו רעות על הצדיק בעבור כללות האומה על צד העונש, שיחשב לו למרי כשלא יבקש רחמים על בני דורו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שאלימלך ומחלון וכליון שהיו גדולי הדור נענשו בעבור שהיה להם לבקש רחמים על בני דורם ולא בקשו, וזה שהצדיק ראוי לו שילך בדרכי השם ויחפוץ בקיום העולם כמו שהוא יתברך חפץ בקיומו, אמר הכתוב כי לא אחפוץ במות המת נאם ה' כי אם בשובו מדרכיו וחי (יחזקאל י"ח כ"ג), וכשלא יעשה כן הוא נענש על כך.

ופעם יחולו על הצדיק רעות בעבור כללות האומה לא על צד העונש אבל כדי לכפר על כלל האומה, וזה שלהיות השם יתברך חפץ בקיום העולם ויודע שהצדיק יקבל היסורין בסבר פנים יפות ולא יקרא תגר על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, לפיכך מביא הקדוש ברוך הוא יסורין על הצדיק כופר הרע הנגזר לבא על כלל האומה כדי שיהיה כפרה עליה, וזהו שאמרו רבותינו ז"ל מיתתן של צדיקים מכפרת, ונמצא זה מפורש בכתוב, אמר השם ליחזקאל ואתה שכב על צדך השמאלי ושמת את עון בית ישראל עליו מספר הימים אשר תשכב עליו תשא את עונם, וכלית את אלה ושכבת על צדך הימיני שנית ונשאת את עון בית יהודה וגו' (יחזקאל ד' ו'), ועל זה הדרך הוא כל מה שנזכר בפרק הנה ישכיל עבדי, (ישעיהו נ"ב י"ג), על ישראל שקראם עבדי, ואתה אל תירא עבדי יעקב, (ישעיהו מ"ד ב') ואתה ישראל עבדי (ישעיהו מ"א ח'), ואמר אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה (ישעיהו נ"ג ד'), יאמר שהרואים היסורין באין על הצדיקים יחשבו שבאין עליהם בעבור עצמן ויתמהו מזה, ואינו כן, שאין באים עליהם בחטאם אבל הם כפרה על כלל העולם או על כלל האומה או על המדינה.

והסבה השנית שלפעמים יבואו רעות על הצדיק מצד ההשגחה האישית, והוא שאדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ושמא חטא בעבירות שהיה בהם ידיעה או בתחלה או בסוף ולא נתן אל לבו לשוב מהם, או שלא היתה בהן החרטה הראויה, ורוצה הקדוש ברוך הוא למרק אותן עבירות שבידו במעט יסורין בחייו, כדי שיהא נקי מכל חטא לזכות לחיי העולם הבא, שכמו שמשלם הקדוש ברוך הוא אל הרשע שכר טובותיו בעולם הזה כדי לדונו באבדון נצחי, כן יגיע העונש על הצדיק על מיעוט עבירות שבידו כדי שיזכה לנועם נצחי, כמו שאמרו רבותינו ז"ל רובו זכיות ומעטו עבירות נפרעין ממנו על מיעוט עבירות קלות שעשה בעולם הזה כדי ליטול שכרו משלם לעולם הבא.

וגם כן פעמים יבואו על הצדיק יסורין מצד ההשגחה האישית כדי לשמרו מן החטא שהוא מתחיל להכשל בו או שהוא מוכן אליו, על דרך וישמן ישרון ויבעט (דברים ל"ב ט"ו), וכמו שאמרו רבותינו ז"ל יאה עניותא ליהודאי, וזה כדי שלא יבעטו מרוב הטובה, כמאמר הנביא וכסף הרביתי להם.

השלישית היא שלפעמים יגיעו אל הצדיק רעות בסבת הרשע, כמו שיגיעו טובות אל הרשע בסבת הצדיק כמו שאמרנו, וזה מפנים שונים, אם מפני שהאבות היו רשעים ונגזר עליהם ועל זרעם עונש מה שהוא ימשך בהכרח על כל הזרע ההוא הן שיהיו רשעים או צדיקים, כמו שנמשך העונש על כל זרע עלי בעבור חטא האבות, ונהרג אחימלך ונוב עיר הכהנים באותו חטא, ונמשך עונש חטא אדם על כל זרעו הן שיהיו צדיקים או רשעים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל ארבעה מתו בעטיו של נחש, כלומר שלא היה בידם עון שימותו בו אם לא בחטא הקדמוני שחטא אדם בעצתו של נחש.

ואם מפני שאף על פי שלא נגזרה גזרה על האבות ועל זרעם אלא על האבות בלבד, ימשך העונש מן האבות אל הבנים במקרה אף על פי שיהיו צדיקים, כמו מי שהיה עשיר ובעבור חטאו אבד ממנו ונשאר בניו בעוני, אף על פי שהם צדיקים, בעון האבות, או כמו אם האבות חטאו ונגזר עליהם גלות וגלו ונשאר בנייהם אחריהם בגלות בעון אביהם. ועל זה הדרך נאמר אבותינו חטאו ואינם ונחננו עונותיהם סבלנו, שאם האבות לא חטאו לא היו אובדין ממנום או לא היו גולים, והיו הבנים נשארים בארצם או היו עשירים בממון אביהם הנשאר להם, כל עוד שלא יהיו הבנים מאופן מהרוע שיגלו מארצם או יאבדו ממנום, ואף על פי שלא היו במדרגת הטוב שיזכו לשוב לשבת בארץ או להתעשר מתחלה, ואם היו נשארים בארץ לא היו גולים ממנה, ואם נשאר להם ממון מאביהם לא היו אובדים אותה. ונמצא לפי זה שהגלות או העוני הבא על האבות בחטאם סובלין אותם הבנים, לא שישא הבן בעון האב, שזה יהיה עול בחק השם יתברך חלילה, וכבר באר זה יחזקאל ואמר הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן (יחזקאל י"ח כ').

זולתי אם יהיה בדבר חלול השם וגרימת חטא אל הרבים הרואים, שאז ימשך העונש על הזרע גם כן, כמו שהיה בענין עלי.

והרביעית היא שלפעמים יגיעו אל הצדיק רעות לטוב לו, והן הנקראים יסורין של אהבה, ונקראין גם כן נסיון, וזה על שלשה פנים.

האחד הן יסורין הבאין על הצדיק הגמור העובד השם מאהבה גמורה, שמאהבת השם אותו מביא עליו יסורין למרק אי זו טומאה או זוהמת החטא שבנפשו, וזה שהאדם אי אפשר לו שלא יחטא לפעמים בעבירות קלות שאינו חייב עליהן קרבן, או שהוא מתעצל בקיום מצות עשה, ואפילו הצדיק הגמור אינו נותן אל לבו לשוב עליהם, ודברים הללו אף על פי שאין קרבן בא עליהן ואינן ראויין לעונש, מכל מקום מצד שהם מזהמין הנפש ומטמאים אותה הן סבה למעט מדרגתה בעולם הבא. ובעבור זה העבירה שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף אף על פי שאינה ראויה לעונש צריכה כפרה, כמוזכר בפרק ראשון ממסכת שבועות. ומאהבת השם יתברך את הצדיק הוא שיביא עליו יסורין למרק אותה וזהמא וטומאה שבנפשו, כדי שתשיג המדרגה הראויה לה כפי מעשיה הטובים ולא יעיקה דבר.

ויסורין הללו אף על פי שהן למרוק עונות, לפי שאין סבתן ידועה לאדם נקראין נסיון, ונקראים גם כן יסורין של אהבה לפי דעת הרמב"ן ז"ל שכתב בשער הגמול שלעולם אין יסורין בלא עון, כדברי רבי אמי שאמר אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון, ואף על פי שנדחית אותה מימרא, סובר הרב ז"ל שלא נדחית אלא מאין מיתה בלא חטא, אבל לא נדחית מאין יסורין בלא עון, ועל כן אומר שאי אפשר שיבואו לעולם על האדם יסורין בלא עון. ואולם כשהם על זה הדרך שאמרנו נקראין יסורין של אהבה, לפי שהם מאהבת השם את האדם, כדי שלא תמנע זוהמת איזה חטא קל שלא הרגיש בו משתגיע הנפש אל מדרגתה הראויה לה לפי מעשיה.

והאופן השני מן היסורין הבאין כפי הסבה הרביעית הוא לפי דעת הקדום המפורסם באומה, והוא דעת הגאונים ז"ל שאומרים שכבר יגיעו אל האדם יסורין בלי עון כלל והן הנקראין יסורין של אהבה לפי שאינן באים על חטא כלל, ונקראין גם כן נסיון. וזה שלפעמים מביא הקדוש ברוך הוא יסורין על הצדיק לנסותו אם הוא עובד השם מאהבה גמורה, כמו שכתוב כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת וגו' (דברים י"ג ד'), או אם הוא עובד השם מאהבת שכר ויראת עונש.

וזה שלא כל האדם שמחשבתו טובה ועובד ה' מאהבה גמורה בימי השלוה וההצלחה, יש לאל ידו לחזק את לבו לסבול הטורח והעמל לאהבתו של מקום ולעבוד השם מתוך העוני והצער כמו מתוך השלוה וההשקט, ושלא יקרא תגר על מדותיו של מקום בבא עליו צרה וצוקה, ועל כן מביא הקדוש ברוך הוא יסורין על הצדיק לדעת אם יסכים המעשה הטוב עם המחשבה הטובה, הלא תראה שאיוב היה תם וישר וירא אלהים וסר מרע ומחשבתו וכונתו טובה, ולא יכול לסבול הטורח והעמל בפעל לאהבתו של מקום, כי כשבאו עליו יסורין קרא תגר על מדותיו של הקדוש ברוך הוא, ומתוך כך נתאמתו דברי השטן שאמר החנם ירא איוב אלהים הלא אתה שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו, ונודע שהיה עובד השם מאהבת שכר ויראת עונש לא מאהבה גמורה, ועל כן כשהקדוש ברוך הוא מביא יסורין מזה המין על הצדיק נקראין יסורין של אהבה, לפי שעל ידם מתברר לבני אדם האומרים על הצדיקים המצליחים שאינן עובדים מאהבה, שמתוך כך יכירו הכל וידעו שהצדיקים ההם עובדים השם מתוך הצער כמו מתוך השלוה.

ועל זה הוא שאמרו רבותינו ז"ל אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו וגו', פשפש ומצא יעשה תשובה, שנאמר ונשובה, פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה וגו', תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו', ואם קבלם מאהבה מה שכרו, יראה זרע יאריך ימים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר וחפץ ה' בידו יצלח.

הנה רבותינו ז"ל כללו בזה המאמר כל מיני היסורין הבאים על האדם, ואמרו אם רואה אדם שיסורין באים עליו, כלומר עליו ביחוד, שרואה ומבחין שאינן מצד הטבע הכולל ועל דרך הסבה הראשונה, אבל הן באין עליו בפרט ולא מצד שום סבה כללית, או יפשפש במעשיו אם באין עליו כפי הסבה השנית, כלומר על עבירות שיש בהן ידיעה, ועל כן ראוי לו לפשפש במעשיו, ואם פשפש ומצא יעשה תשובה וישוב אל ה' וירחמהו, פשפש ולא מצא, רוצה לומר שלא מצא שהן

כפי הסבה השנית, יתלה בבטול תורה, כלומר בחסרון ידיעה, אם לפי שלא היה בקי בתורה ובמצותיה ועל כן אינו מכיר החטא כדי שיזהר ממנו, על דרך ולא עם הארץ חסיד, ואם לפי שאינו יודע להבחין על איזה צד אפשר שיגיעו אליו היסורין אף על פי שלא חטא הוא, וזה כפי הסבה השלישית שכתבנו, תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח וגו' (משלי ג' י"ב), רוצה לומר ואם הוא חכם וצדיק גמור שאין לו תלות לא בסבה השנית ולא בשלישית, רוצה לומר בחסרון הכרת החטא ובחינתו, בידוע שהם יסורין של אהבה, רוצה לומר כפי הסבה הזאת הרביעית. אם כפי האופן הראשון ממנה, שהם מאהבת השם למרק איזה חטא קל שצריך כפרה לטהר זוהמת הנפש וטומאתה, כדי שתשיג המדרגה הראויה לה, כמו שהאב מיסר את בנו הרצוי לו לא לנקמה ממנו אלא לטהר אותו מן הלכלוך שבו לטוב לו להגיעו למדרגה גדולה, וזהו וכאב את בן ירצה. ואם כפי האופן השני לנסותו אם יסבול הטורח והעמל לאהבתו של מקום ולא יקרא תגר על מדותיו, ועל כן אמרו אם קבלו מאהבה מה שזכרו וכו', כי כשהאדם מקבל היסורין בסבר פנים יפות מתרבה שכרו, לפי שכל האנשים מכירין על ידו עד היכן ראוי שתגיע אהבתו של מקום ויבואו לעבוד את השם מאהבה גמורה.

והאופן הג' מן היסורין הן הנקראין יסורין של אהבה באמת, והן היסורין הבאין על האדם לא למרק חטא, שאין בידו עון אשר חטא כלל, שכבר קבל המירוק הראוי לו, ולא לנסותו שכבר נוסה אבל שמחסד השם ואהבתו אותו מביא עליו יסורין, ולא בדברים הגלויים והידועים לבני אדם בלבד, אבל גם בדברים שאינם ידועים לבני אדם, כעקדה שהיתה באחד ההרים במקום שאין שם רואים אלא השם, וזה כדי להרבות שכרו, שיהיה לו שכר מעשה טוב ולא שכר מחשבה טובה בלבד.

ואם תשאל ותאמר על האופן השני אחר שהשם יתברך יודע אם יעמוד בנסיונו אם לאו, וכן על אופן הג' אחר שהשם יתברך יודע שהצדיק הזה עובד ה' מאהבה גמורה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו כמו שכבר נוסה בזה, מה צורך אל היסורין הללו, התשובה בזה שאין ראוי שיהיה שכר הסובל הטורח והעמל בפעל לאהבתו של מקום שוה למי שאינו סובל אותו בפעל, ועל כיוצא בזה נאמר אל יתהלל חוגר כמפתח (מלכים א' כ' י"א), שאין ראוי שיתהלל מי שלא עשה הגבורה בפעל, אף על פי שהוא מוכן לעשותה והוא חגור כלי מלחמה, כמי שכבר פעל ועשה הגבורה בפעל, והוא המפתח מעליו כלי המלחמה.

ועל כן פעמים הרבה מביא הקדוש ברוך הוא יסורין על הצדיק להרגילו שיסכים המעשה הטוב עם המחשבה הטובה ויהיה ראוי לשכר יותר גדול, שמתוך המעשה יתחזק לבו באהבת השם, לפי שכל פעל יקנה בנפש תכונה חזקה יותר משהיא נקנית בזולת מעשה, וזוכה בזה לשכר מעשה הטוב עם הכונה הטובה לא לשכר כונה טובה בלבד.

ויקרא ההרגל בעבודה נסיון כמו שכתב הרמב"ם ז"ל, כי למען ענותך ולמען נסותך (דברים ח' ב'), פירושו להרגילך לסבול הטורח והעמל בפעל לאהבתו של מקום, וכן פירש הכתוב שאמר כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים (שמות כ' י"ז). רצה לומר שבא האלהים בקולות נוראות ובלפידים מרעידיים לשתי סבות, האחת להרגילכם לסבול בפעל הטורח והעמל והצער לאהבתו של מקום, לפי שהמעשה יקנה בנפש תכונה חזקה לאהבת השם, ואחר שתצא המחשבה הטובה והדבור הטוב שאמרתם נעשה ונשמע אל הפעל יהיה לכם שכר המורגל על מעשה טוב לא שכר מחשבה טובה בלבד, והשנית להעיר אתכם על גודל העונש המגיע לעובר על דברי השם יתברך, וזהו ובעבור תהיה יראתו על פניכם.

וכן פירש הכתוב שאמר כי מנסה ה' אלהיכם אתכם וגו' (דברים י"ג ד'), כלומר שהשם יתברך הוא מרגיל אתכם בדרכי העבודה, כדי שתתחזק בלבבכם תכונת האהבה את השם, ויהיה לכם עם זה שכר מעשה טוב כשיודע בפעל שאתם עובדים מאהבה, ואינכם נפתים אחר דברי הנביא שהוא או חולם החלום שהוא בעבור התועלת המדומה שאתם רואים בעבודת אלהים אחרים, וההצלחה הבאה על ידם בעושר ונכסים וכבוד, שזה הדבר הוא המפתח את האדם לעבוד עבודה זרה, ואמר משה בפרשת נצבים כי אתם ידעתם את אשר ישבנו בארץ מצרים וגו', ותראו את שקוציהם וגו', פן יש בכם איש או אשה וגו', רוצה לומר שלפי שראיתם שעם היות השקוצים והגלולים ההם עץ ואבן ראייתם רבוי הכסף והזהב אשר עם האומות ההם, ולזה אני חושש שמא יתפתה אדם מכם אחריהם לחמדת ההצלחה ההיא, ועל כן אמר פן יש בכם וגו', ועל כיוצא בזה אמר כי מנסה ה' אלהיכם אתכם, כלומר שאחר שלא תפתו אחר ההצלחה ההיא תהיו מורגלים בתכונת האהבה, ויהיה שכרכם יותר גדול בעבור הטורח שתסבלו בפעל לאהבתו, ויודע שאתם עובדים מאהבה גמורה ולא מאהבת שכר ויראת עונש, וזה מספיק ליסורין הבאים על דרך האופן השני.

אבל ענין הנסיון הנזכר בעקדה הוא בהכרח מזה האופן הג', שרצה השם יתברך שהכונה הטובה שהיתה בלב אברהם תצא אל הפעל, ויהיה לו שכר מעשה הטוב עם המחשבה הטובה ולא שכר כונה טובה בלבד, ובעבור שהידיעה הנופלת בדבר אחר שיצא אל הפעל היא מתחלפת בהכרח אל הידיעה בדבר קודם שיצא אל הפעל, יאמר הכתוב כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה (בראשית כ"ב י"ב), אף על פי שלא נתחדשה בו ידיעה, כמו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את, שלא נתחדשה עתה הידיעה בזה אלא הפעל המורה שהידיעה הקודמת היא אמיתית, כלומר הגיע הפעל המורה שאתה ירא אלהים עובד השם מאהבה גמורה.

והידיעה הזאת כבר בארנו בפרק ג' מזה המאמר שאף על פי שהיא מחייבת שנוי בחקנו אינה מחייבת שנוי בחקו יתברך, ויאמר הכתוב ידעתי על דרך לשון בני אדם, שלא נתנה תורה למלאכי השרת וראוי שתדבר בדברים מובנים אלינו, ובעבור זה יזכיר הכתוב לשון נסיון בכל מקום, ואמר עתה ידעתי, לפי שאז נעשה המעשה בפעל מורה על מה שהיה יודע שאברהם ירא אלהים ועובד מאהבה ולא ליראת עונש, שאין בעולם עונש יותר גדול מהיותו שוחט לבנו יחידו אחר היותו בן ל"ז שנה ולא נמנע מעשות כן לאהבת השם יתברך, וזה אות גדול מורה על היותו עובד השם מאהבה גמורה, ולזה תארו הכתוב באוהב ואמר זרע אברהם אוהבי.

וזה המין מן היסורין הן עיקר יסורין של אהבה שהזכירו הגאונים ז"ל, והן שהקדוש ברוך הוא מצד אהבתו את הצדיק מביא יסורין עליו להרבות שכרו, כלומר כדי שיסבול בפעל הטורה והעמל לאהבתו של הקדוש ברוך הוא, כדי שיהיה לו שכר מעשה טוב לא שכר מחשבה טובה בלבד, ואלו היסורין אינן ממין היסורין שבאו על איוב, ולא מן הנסיון שבא על חזקיה, שנאמר בו וכן במליצי שרי בבל המשלחים עליו לדרוש המופת אשר היה בארץ עזבו האלהים לנסותו לדעת כל בלבבו, ונכשל בזה כמו שהעיד הכתוב. ולא כגמול עליו השיב יחזקיהו כי גבה לבו וגו', שאותן היסורין והנסיון היו מאופן השני בלבד, אבל אלו היסורין הבאין על דרך האופן הג' אינן באין אלא על הצדיקים הגמורים, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בבראשית רבה ה' צדיק יבחן (תהלים י"א ה'), היוצר הזה כשהוא בודק את כבשונו אינו בודק בקנקנים מרועים שאינו מספיק להקיש עליו עד שהוא שוברו, ובמי הוא בודק בקנקנים יפים שאפילו מקיש עליהם כמה פעמים אינן נשברים, הדא הוא דכתיב והאלהים נסה את אברהם (בראשית כ"ב א.')

וזה המין מן היסורים כשיבאו על הצדיקים כמו רבי עקיבא וחבריו אינן עול בחקו יתברך, אבל הם חסד וחנינה מאתו, שהוא יתברך חפץ לתת להם שכר מעשה טוב והעובדים בפעל מאהבה לא שכר מחשבה טובה לבד, שאין אדם מגיע למדרגת האהבה הגמורה עד שיסבול בפעל הטורה והעמל לאהבתו של הקדוש ברוך הוא.

ולפי זה אין להקשות על האופן השלישי הזה ולומר אחר שהשם יתברך יודע שהצדיק הזה מורגל בעבודה ועומד בנסיונו למה ינסה אותו, כי כמו שאמרנו אין מדרגת השכר המעותד לעובד בפעל שוה למדרגת העובד במחשבה בלבד, והרי זה דומה לאומר למה צוה השם לעשות המצות בפעל הלא די שיחשוב האדם בעשיתו, שזה בלי ספק מבואר התשובה, ששכר המצוה יגיע על עשיתה בפעל לא על המחשבה בלבד, וזה נזכר בתורה הרבה ועשיתם אותם, ושמעת ישראל ושמרת לעשות, וכן הוא הענין בפעל הנסיון, שהשם יתברך רוצה שיגיע המעשה בפעל לא הכונה הטובה בלבד.

והתבונן כמה שכתבנו בסבה הרביעית הזאת בענין היסורין של אהבה ובענין הנסיון, שהוא דבר נכון ומסכים לאמת יותר מכל מה שראינו לזולתנו בו.

ונשוב לענין הפרק ונאמר דרך כלל כי לא יגיעו רעות אל הצדיק כי אם ביושר ובמשפט, אף על פי שיהיה נעלם ממנו היסורין המגיעין ההן מאי זו סבה מארבע הסבות שזכרנו הם:

תורת האדם שער הגמול

וכן זה שנאמר במן הנני ממטיר לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתם אם לא, אין הנסיון לישראל אלא מדת רחמים, שהיה מזונם יורד להם דבר יום ביומו ויוצאין למדבר הגדול והנורא בלא מחיה ובוטחים בהקב"ה ובנביאו, זהו שכתוב המאכילך מן במדבר אשר לא ידעון אבותיך למען ענותך ולמען נסותך להיטבך באחריתך, הא למדנו שאין הנסיון הזה להביא על האדם יסורין שימות בהן, או שיהא כל ימיו בצער ובשת ובטל מלעבוד

האלהים ומלעסוק בתורתו, אלא טורח שסופו הנחה, ועמל שסופו שמחה ושלום, כל שכן שאין בנסיון יסורין שיהא בהן מחיקת שם ואבדן העולם הזה, לפיכך אין הנסיון בכלל יסורין, לא יסורין של אהבה ולא יסורין של כפרה, אינו אלא מדת הטוב מרובה.

כדרך שיש בצדיקים דרכים הרבה לכפרה כך יש ברשעים, יש שתולין לו להאבידו כדי ליתן שכר מיעוט מעשים טובים שעשה כמו שפירשנו, ויש שפוסקין לו חיים ושלוה לחסד אבותיו, כענין שנאמר (מלכים ב' י') בני רבעים ישבו לך על כסא ישראל, ויש שמאריכין לו עד שישוב בתשובה שלמה כדרך שעשה למנשה. ומן הגאונים ז"ל שאמרו שהקב"ה פוסק שלוה לרשעים לנסות בהם אנשי הרשע והתרמית שיהיו מתחזקין ברשעם ואומרים הנה אלה רשעים ושלוה עולם השגו חיל (תהלים ע"ג) אך שוא עבוד אלהים ומה בצע כי נשמור בריתו, וברוך היודע האמת.

ילקוט שמעוני

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו [ט, ו], אמר להן משה לישראל אותו יצר הרע העבירו מלבבכם ותהיו כלכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם וגו' מפני מה כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים וגו' עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', ויאמר משה אל אהרן זש"ה משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וגו' מלמד ששלתן שקולין זה כזה, קרב אל המזבח משלו משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שנשא אשה והיתה מתביישת מלפניו נכנסה אחותה אצלה אמר לה הגיסי דעתך בואי ושמשי את המלך, כך אמר ליה משה לאהרן אהרן אחי למה נבחרת להיות כהן גדול לא שתשרת לפני המקום הגס דעתך בא ועבוד עבודתך, ויש אומרים שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו נכנס משה אצלו ואמר לו אהרן אחי ממנו אתה מתירא הגס דעתך בא וקרב אליו לכך נאמר קרב אל המזבח, ויקרב אהרן אל המזבח בזריזות וישחט את עגל החטאת אשר לו בקרבנו התחיל: